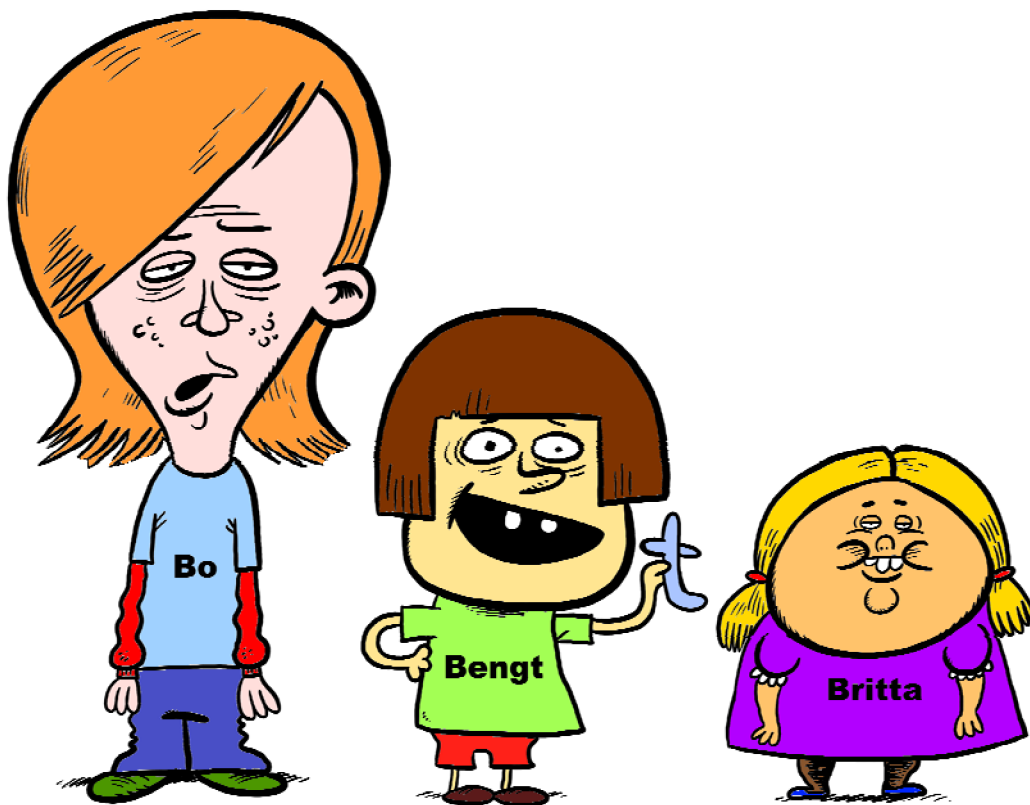

Personnamn

Alla i Sverige ska ha minst ett förnamn och ett efternamn. Vanliga svenska namn är t.ex. *Erik Lindberg* eller *Anna Andersson*. Man kan ha flera förnamn (som t.ex. *Anna Christina Marie*) – det eller de namn som man presenterar sig med kallas för tilltalsnamn. Förnamn får man av sina föräldrar när man är liten och de är ens personliga. Efternamnet hos barn är det samma som någon av föräldrarna har, och det kan ha funnits i släkten i många generationer. Man kan enligt svensk lag i dag inte ha dubbla efternamn, vilket är vanligt i många andra länder.

Ill. Johan Wanloo

Mellan förnamn och efternamn kan man bära ett mellannamn. Det ser ut som ett efternamn men det kan inte föras vidare till barn eller den man gifter sig med. Om ens föräldrar har olika efternamn kan man ha en förälders namn som efternamn och den andras som mellannamn.

Exempel: *Erik Lindberg* och *Anna Andersson* får en son som de kallar för *Johan Axel* med *Johan* som tilltalsnamn. Han får sin pappas efternamn *Lindberg* som mellannamn och sin mammas efternamn *Andersson* som efternamn. Hela hans namn blir *Johan Axel Lindberg Andersson*, men *Axel* är ett förnamn som han inte använder i dagligt tal.

När man gifter sig kan man välja på flera alternativ:

- en av makarna kan ta den andras efternamn som sitt och antingen behålla sitt efternamn som mellannamn eller avstå från det namnet
- båda kan behålla sina efternamn
- en av makarna kan ta den andra makens efternamn som mellannamn (om Jan Lind gifter sig med Eva Persson kan han ta namnet Jan Persson Lind)

Personnamnsbruket i Sverige regleras i en lag (Namnlagen) från 1982. Den kommer sannolikt att ändras 2015 eller 2016 så att man bl.a. får rätt att bära dubbla efternamn.

Hur namn registreras

När ett barn föds anmäler man till Skatteverket inom tre månader vad barnet ska heta i förnamn, vilket efternamn barnet ska ha och om det ska få något mellannamn.

Också när man gifter sig anmäler man till Skatteverket vilket efternamn man vill ha efter vigseln och om man vill ha ett mellannamn.

Det är ganska vanligt i Sverige att man byter till ett nytt efternamn. Man har rätt att ta ett nytt efternamn som ingen annan bär i Sverige, men inte om namnet av olika anledningar inte är lämpligt. Namnet får t.ex. inte innehålla svordomar eller sexuella ord, inte leda till obehag för bäraren, och inte heller vara lika med ett företagsnamn. Man har också rätt att ta ett efternamn som någon av ens föräldrar, far- eller morföräldrar burit, oavsett om andra redan har detta efternamn. Om man vill byta efternamn i Sverige (utom vid giftermål, då man bara anmäler det nya namnet till Skatteverket) kan man ansöka hos Patent- och registreringsverket om detta.

Kort historik om personnamn i Sverige

Innan kristendomen kom till Sverige och Norden bar människor oftast bara ett namn, det som vi idag kallar förnamn. Många av de namn som då användes är vanliga än idag. Några exempel är mansnamnen *Harald*, *Björn*, *Torsten* och *Erik*. Kvinnonamn från den tiden är *Ingrid*, *Gunhild* och *Freja*. För att hålla isär

två personer med samma namn kunde de få ett tillnamn, alltså ett extra namn, som ofta hade sin grund i hur personen såg ut eller något personen gjort. En dansk kung kallades t.ex. för *Harald Blåtand* för att han hade en blå eller svart tand.

Efternamn

Ett annat sätt att hålla isär personer var att ange vem som var deras far: om Björn var son till Erik kallades han *Björn Eriksson*. *Ingrid*, dotter till *Erik* kunde kallas *Ingrid Eriksdotter*. Om Björn sedan fick en son som han döpte till *Torsten* blev hans namn *Torsten Björnsson*. Systemet att ge personer tillnamn efter deras fars förnamn levde kvar i Sverige till långt in på 1800-talet, särskilt i bonde-miljö. 1800-talet började de här namnen ärvas och blev efternamn: om Björn Eriksson fick en son fick han heta t.ex. *Sven Eriksson*, och likaså om han fick en dotter (*Anna Eriksson*). Det är därför vi i Sverige idag har så många namn av typen *Andersson* och *Eriksson*. Inte förrän 1901 blev det bestämt att man i Sverige måste ha ett fast efternamn, alltså ett tillnamn som inte ändras för varje generation utan som ärvs.

Under medeltiden flyttade människor från andra länder i Europa till de svenska städerna och både tillnamn och utländska efternamn var vanliga där. Tillnamnen var ofta negativa, t.ex. *Ingrid Tjuvafinger* om en kvinna som stulit något. Sådana tillnamn har inte blivit efternamn så ofta i Sverige.

De svenska adelsmännen började att som första befolkningsgrupp anta fasta efternamn enligt en bestämmelse från 1628. Deras namn hämtades gärna från vapensköldens utseende. Namnen består ofta av två delar, t.ex. *Leijonsparre* eller *Silfverschiöld*, och de skrivs inte alltid enligt modern stavning.

Prästerna, som studerade i Europa, tog på 1500- och 1600-talen gärna latinska namn efter den plats de kom ifrån. Om en student kom från Kopparberg kunde han ta efternamnet *Cuprimontanus* (latin för 'koppar' + 'berg'), och kom han från Källhult kunde han kalla sig *Fontelius* (*fons* betyder 'källa' på latin). Namn av den typen började senare användas av prästernas barn och blev efter hand ärftliga.

Folk i städerna (ämbetsmän, köpmän, hantverkare och tjänare) började också ta efternamn under 1600-talet. Namnen inspirerades av de adliga namnen och av de tyska namn som fanns i Sverige. Sådana namn slutade ofta på *-berg* eller *-man*, men man använde också andra svenska ord som *-fors* och *-dal*. Som första led valde man gärna antingen namnet på sin hemort eller något ord ur naturen. Så uppkom idag vanliga efternamn som *Blomberg*, *Lundberg*, *Stenström* osv.

De sexton vanligaste efternamnen i Sverige idag är alla *-son*-namn med *Andersson*, *Johansson* och *Karlsson* i topp. Det vanligaste namnet som inte slutar på *-son* är *Lindberg* på plats 17.

☒☒rnamn

Efter att kristendomen införts i Sverige började många namn på helgon och bibliska personer att användas. De här namnen är gemensamma för hela Europa och finns även på många andra ställen i världen, även om de kan ha olika former i olika språk. Den helige Nikolaos namn blev i svenskan förkortat till *Nils*, *Andreas* blev *Anders*, *Johannes* blev *Johan* eller *Hans*, *Kristina* blev *Kerstin* eller *Stina*, *Barbara* blev *Barbro* osv.

Många namn från tiden före kristendomen lever kvar än idag. Det har också alltid kommit in nya namn i Sverige, särskilt från Tyskland på 1600-talet, från Frankrike på 1700-talet och från England och USA på 1800- och 1900-talen. I takt med invandringen kommer namn från många länder över hela världen till Sverige, och nya förnamn bildas dessutom av delar av gamla namn som sätts ihop på nya sätt. Vissa namn brukar ges till både män och kvinnor, t.ex. *Kim* och *Kaj*. Sedan några år är det också tillåtet för både barn och vuxna att bära namn som traditionellt anses höra till det andra könet.

De vanligaste förnamnen i Sverige 2013 var för kvinnor *Anna*, *Eva*, *Maria*, *Karin* och *Kristina*. Bland män var det *Lars*, *Anders*, *Mikael*, *Johan* och *Karl*. Bland nyfödda barn var de vanligaste flicknamnen *Alice*, *Maja* och *Elsa* och de vanligaste pojknamnen *Lucas*, *William* och *Oscar*.

Instuderingsfrågor

Vad heter du? Vad betyder ditt namn? Se efter om ditt namn finns med i boken Förnamn i Sverige. I så fall kan du se vad det betyder, vad det kommer från, när det är belagt första gången och under vilken tidsperiod namnet varit vanligast.

Vilket namn skulle du ge ditt barn? Skriv ner ett flicknamn och ett pojksnamn du tycker om. Förklara varför du tycker om dessa namn, vad du tänker på när du hör dem och om du känner någon som redan heter så.

Vad skulle du absolut inte döpa ditt barn till? Ge exempel och motivera varför du inte skulle vilja ge ditt barn detta/dessa namn.

Har du själv något smeknamn? Varför tror du att du fått detta smeknamn? Vad syftar det på? Vem får kalla dig så? Din familj? Dina kamrater? Kan du komma på andra smeknamn, t.ex. på dina kamrater? Vad tror du dessa smeknamn syftar på?

Om du har rötter i ett annat land – vad vet du om namnskicket i det landet?

Lästips

Eva Bryllas *Ursäkta, hur var namnet? Personnamn i praktiskt bruk* (2002) ger en god överblick över aktuella personnamnsfrågor.

I *Förnamn i Sverige. Kortfattat namnlexikon* (2004) av Eva Brylla kan man läsa om de 1 300 vanligaste förnamnen i Sverige och få reda på deras ursprung, ålder, betydelse och frekvens.

Andersson, Pettersson, Lundström och ... Beachman (2009) av Eva Brylla ger i populär form en översikt över uppkomsten och bruket av efternamn i Sverige, i de övriga nordiska länderna samt i Tyskland och England.

I utredningen *En ny lag om personnamn* (Statens offentliga utredningar 2013:35) finns bl.a. det nya namnlagsförslaget med kommentarer och ett kapitel om namnbruk och namnlagar i vissa länder.

Äldre personnamn (från ca år 0 till 1520) kan man slå upp i våra digitala personnamnslexikon, *Lexikon över urnordiska personnamn* och *Ordbok över Sveriges medeltida personnamn*.

